

Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти : Матеріали п'ятнадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 22–23 травня 2019 р.) / уклад. : О. Г. Ткаченко. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 83 с.

Journalism Education in Ukraine: World Professional Standards : the Materials of the 15th International Scientific Practical Conference (Sumy, 22–23 May 2019) / compiled by O. Tkachenko. – Sumy : Sumy State University, 2019. – 83 p.

До збірки увійшли наукові матеріали викладачів та аспірантів кафедри журналістики та філології СумДУ, а також студентів спеціальностей «Журналістика», «Реклама і зв'язки з громадськістю», «Медіакомунікації». Дослідження пов'язані з комплексною програмою науково-дослідних робіт СумДУ, безпосередньо з науковим напрямом досліджень кафедри журналістики та філології у межах теми «Особливості формування національного інформаційного простору України: від радянської системи ЗМІ до демократичної моделі».

The collection includes scientific materials of teachers and graduate students of the Department of Journalism and Philology of the Sumy State University and also students with the chief subject «Journalism», «Advertising and Public Relations», «Media communication». The research is related to the complex program of scientific works of the Sumy State University, directly to the scientific sphere of the research of the Department of Journalism and Philology within the theme «Features of Formation of the National Information Space of Ukraine: from the Soviet System to a Democratic Media Model».

РЕДКОЛЕГІЯ:

Олена Ткаченко, д-р філол. наук (голова)

Інна Гаврилюк, канд. наук із соц. комунік.

Світлана Воропай, канд. філол. наук

Ольга Сидоренко, канд. педагог. наук

Ярослав Яненко, канд. соціологічних наук

EDITORS:

Olena Tkachenko, Doctor of Philology (head)

Inna Gavrilyuk, PhD of Social Communications

Svitlana Vororpai, PhD of Philology

Olga Sydorenko, PhD of Pedagogical Science

Yaroslav Yanenko, PhD of Social Sciences

ілюстративного матеріалу вказують на те, що ці засоби масової інформації орієнтуються на різну за психологічними ознаками аудиторію. Тому за соціально-психологічними особливостями вищезазначені медіа можемо умовно поділити на дві групи. Так, наприклад, фактографічний спосіб відображення, акцент на зовнішніх проявах індивідуальності, переважання ілюстративного матеріалу над текстом робить видання першої групи більш орієнтованими на екстравертивну жіночу аудиторію, із наявністю фрагментарного способу когнітивної обробки інформації, у той час як друга група розширює свою читацьку аудиторію, подаючи більш змістовні матеріали, що присвячені розвитку, самореалізації, історіям успіху тощо, сприйняття яких потребує лінійно-аналітичного способу мислення.

Список літератури

1. Горчикова А. Український медіаринок за умов глобалізації / А. Горчикова // Образ. – 2015 – Вип. 3 (18). – С. 81–87.
2. Кардаш Л. В. Поняття медіатексту як базової категорії медіалінгвістики / Л. В. Кардаш // Молодий вчений. – 2017. – № 4. – С. 146–149.
3. Прядко Ю. Соціально-комунікаційна адаптація франчайзингових типів видань до українського медіапростору / Ю. Прядко // Образ. – 2018. – Вип. 1 (27). – С. 90–99.
4. Сибірякова О. Глобалізація соціальних трансформацій як засади для виникнення нового мультиплікативного медіадискурсу / О. Сибірякова // Теле- та радіожурналістика. – 2017. – Вип. 16. – С. 227–235.
5. Череповська Н. І. Медіаперцептивна комунікація: новий тип візуального сприймання / Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К.: Видавництво «Фенікс», 2013. – Т. XII. Психологія творчості. – Вип. 18. – Ч. I. – С. 267–276.

Науковий керівник:

к. наук із соц. комун., доц. Інна Гаврилук

ТИПОВІСТЬ І СПЕЦИФІКА ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ТВОРІ ПАНАСА МИРНОГО «ПОВІЯ»

Ганна Калантаєвська,

к.ф.н., доцент, СумДУ

Єлизавета Сергієнко,

студентка 1 курсу, ЖТ-81, СумДУ

У роботі досліджуються індивідуальні й типові риси образів жінок у романі Панаса Мирного "Повія" та простежуються мотиви поведінки, міжособистісні стосунки, цінності і прагнення героїнь твору на тлі родинного життя і суспільних процесів.

Ключові слова : домашнє насильство, моральні якості, зовнішні впливи.

TYPE AND SPECIFIC OF WOODLANDS OVER THE WORLD OF PANAS MIRNOGO «POVIYA»

Hanna Kalantaevska

associate professor, Sumy State University

Yelizaveta Sergienko

1st year student, ZhT-81, Sumy State University

The work explores the individual and typical features of women's images in the novel of Panas Mirny "Povia" and traces the motives of behavior, personal relationships, values and aspirations of the heroines of the work on the background of family life and social processes.

Key words: domestic violence, moral qualities, external influences.

Ставлення Панаса Мирного до роману Повія, як зазначають бібліографи й літературознавці, було особливо уважним, а історія його створення – досить непростюю, адже письменник працював над твором близько чотирьох десятків років. У центрі роману автор поставив героїню, яка проходить драматичний шлях фізичних, морально-етичних, психоемоційних випробувань на загальному тлі побутового й соціального життя другої половини 70-х років XIX століття.

Актуальність нашого дослідження полягає у злободенній і на початку **XXI** століття проблематиці роману, в якому на перший план виходить доля і роль жінки, що потерпає від домашнього насильства, свавілля можновладців, від незахищеності особистих прав та власної безрозсудності й безвідповідальності.

Мета роботи – з'ясувати загальні причини суспільного й особистісного плану, які сприяли формуванню внутрішнього світу і виробленню життєвих позицій героїнь роману Панаса Мирного "Повія". Для реалізації мети слід виконати такі *завдання*: дати характеристику жіночим постатям роману, звернувши увагу на соціальний стан і побутові умови життя героїнь; з'ясувати мотиви поведінки і наслідки дій та вчинків персонажів-жінок; простежити, яким чином впливали стосунки Христі Притиківни з Оленою Загнибідихою, Пистиною Іванівною, матір'ю Пріською, Мар'єю та іншими героїнями твору на її особисте життя і психологічний стан.

Про намір ще молодого початківця-прозаїка запропонувати українському читачеві задуматись над маленькими, непомітними для інших людей, трагедіями простої селянки, що живе в умовах домашнього терору і повної байдужості з боку родини, яка доводить її до кримінально злочину, свідчило раннє оповідання письменника "Лихий попутав". У ньому автор мав за мету, за його власним висловом, показати (як, до речі, в оповіданні "П'яниця"), як гинуть кращі сторони людської душі серед жорстоких життєвих обставин. Очевидно, що й звернення письменника до багатьох постатей жінок у романі Панаса Мирного "Повія" було свідченням творчого бажання вплинути у них злободенні проблеми української жінки будь-якого соціального стану, походження чи рівня достатку. Це проблеми незахищеності від родинного деспотизму, сваволі багатих та впливових чоловіків-переслідувачів, проблеми подружньої невірності, корисливої жіночої дружби, заздрості тощо.

Головна героїня роману – Христя, яка є типовою селянською дівчиною, зовсім неідеальною дочкою у бідній родині, життєрадісною, простодушною, довірливою та неосвіченою, з певною часткою юнацького егоїзму, зі своїми мріями про особисте щастя. Вона стає об'єктом ненависті свого багатого односельця Грицька Супруненка, який переслідує Христю і її матір, аби запобігти коханню свого сина до дівчини. Потрапивши через інтриги особистого ворога Супруненка до міста в найми, Христя добре усвідомлює сутність і соціальної, і гендерної нерівності, але змінити нічого не може, бо сама є заручницею волі лихих людей. Вона може лише щиро співчувати своїй хазяйці Олені Загнибідисі. Перебуваючи у наймах у багатій родині, дівчина побачила приховані злочини, внутрішні трагедії сімейного життя, вона зрозуміла, що безтурботне панське буття – це фікція, примара, за якою приховується моральний бруд, жорстокість і взаємна ненависть родинного ката і його жертви. Згодом Христі довелося блукати лабіринтами обману, безчестя, розпусти, каяття і розпачу, але, на жаль, виходу з такого хитросплетіння слизьких стежок для неї не було.

Після смерті матері героїня залишилась сама, нікому не потрібна, а односельці ще й намагались за зручної нагоди використовувати її, перед тим відібравши в неї навіть батьківську хату. Життя у місті змінило Христю так, що її важко було впізнати: робота у панів, служба у заможних людей, інший побут і міські стосунки та звичай повністю захопили наївну, довірливу дівчину, ще не опечену зрадою чи підступністю. Велике враження справила на Христю робота у Антона Рубця та його дружини Пистини Іванівни, спілкування з їхніми дітьми Маринкою та Івасем. Саме в наймах у Рубця Христя зустріла своє злощасне кохання, яке занапастило її. Стосунки із Проценком були доволі химерними, а отже, про щирість і серйозність почуттів панича до бідної наймички не могло бути й мови. Проте й вони б тривали невідомо як довго, якби про них не довідалась дружина Рубця, що водночас була і коханкою Проценка.

Через п'ять років своїх поневірянь у ворожому міському світі Христя з'являється в образі повії-співачки, молодої і зовні безтурботної, гарної та веселої, повної сил і енергії, привабливої і бажаної для заможних чоловіків. Вона вже давно не колишня скромна і сором'язлива дівчина, різко змінилась її зовнішність, поведінка, моральні цінності, стиль спілкування з людьми. Навіть нове ім'я

"Наташка" говорить про зречення своєї індивідуальності, перекреслення всього попереднього життя. Впадає у вічі, що героїня повністю змирилась зі своєю долею, скорилась перед власним моральним падінням, вирішила жити сьогоднішнім днем і проганяти від себе моторошні думки про майбутнє. Проте, як свідчить зміст роману, Христя зуміла зберегти добру душу, співчуття до людей, хороші спогади про рідне село. Попри зовнішню безтурботність утриманки-коханки Колісника, вона гірко шкодує про втрачені можливості мати родину і діток, живучи в достатку, розуміє, яким ненадійним, швидкоплинним і підступним є її становище. Героїні Панаса Мирного довелося пережити багатство і скруту, кохання і заду, щирість і лицемірство, співчуття і повну зневагу та байдужість близьких подруг, яким вона довірилася.

Самогубство шахрая Колісника, який чи не єдиний по-справжньому любив Христю, спричинило стрімке падіння дівчини у прірву незахищеності до рівня вуличної повії, до повної деградації і фізичної загибелі.

Серед другорядних жіночих образів – Пріська Притика, Олена Загнибідиха, Мар'я і Явдоха, Марина, Пистина Іванівна, Одарка Здориха та інші. Саме у спілкуванні із цими персонажами, які являють собою морально-етичне і психологічне середовище, у якому увиразнюється і деформується постать Христі, розкривається світогляд і цінності головної героїні твору.

Мати Христі – Пріська Притика – виснажена щоденною боротьбою зі злиднями і залякана сільськими глителями жінка, яка занадто рано зістарилась від непосильної роботи і систематичних стресів, викликаних раптовою смертю чоловіка, переслідуванням і відвертою зневагою Грицька Супруненка, що їй призвели врешті-решт до смерті. Найбільше горе жінки – вимушена розлука з дитиною, голодна самотність і недостатня увага з боку дочки, що їй позбавило Пріську сил протистояти жорстоким обставинам.

Трагічним і привабливим у романі "Повія" є образ міської жінки, дружини багатого хижака Олени Загнибідихи, яка стала жертвою родинного насильства, незважаючи на матеріальні статки і забезпечене життя. Невпевнена у майбутньому, щоденно принижувана чоловіком, позбавлена власного "я", вона викликає співчуття не лише у Христі, а й у читача. Добра і людяна, Олена Загнибідиха стала для своєї наймички подругою, бо змушена була існувати в замкненому просторі власного дому і не сміла навіть Христі поскаржитись на брутальність і жорстокість домашнього ката-чоловіка. За фатальним збігом обставин життя героїні обірвалось від рук Петра Загнибідихи, який навіть своєю зовнішністю втілював фізичну силу і рішучість, поєднані, за словами письменника, "із лукавою душею і східними замірами". Описуючи портрет Загнибідихи, Панас Мирний підкреслює, що вона бліда і змарніла, несмілива і зажурена, що вона широко жалкує про заміжжя і сумує за колишнім життям у селі. Нещасна жінка навіть намагається врятувати Христю від агресивних залицянь свого чоловіка, за що, ймовірно, він і побив її до смерті.

Ще одна знайома Христі – Мар'я, яка страждає від кривди з боку своєї свекрухи Явдохи, що "день і ніч" точить ненависну невістку, виживаючи її із дому. Через родинні сварки Мар'я покидає дім, чоловіка і повертається до служби у місті, де була до заміжжя. Дівування Мар'ї було жажливим, бо вона тоді була кріпачкою. Вродлива дівчина була силою приведена до пана, якому подобалась, і за опір, який чинила перед згвалтуванням, за те, що схопила кривдника за шию, була побита так, що стікала кров'ю, а далі – примушувана до найпринизливіших послуг, посаджена на ланцюг. Пройшовши довгий шлях пошуку справедливості, обпікшись у коханні до паничів, посидівши у тюрмі та монастирі, Мар'я все ж зуміла не занепасти себе остаточно, як Христя, а по смерті свекрухи повернутись до чоловіка і стати щасливою на своєму господарстві.

Явдоха у романі є епізодичною, але яскравою постаттю, бо уособлює домашнього тирана, брутальну сварливу жінку, здатну отруїти рівновагу і родинний затишок власного сина.

Свій погляд на справедливість і кріпацтво має і Оришка, яка живе зі своїм чоловіком Кирилом і дискутує з ним про переваги і недоліки панщини як соціального явища. Опікуючись Христею за наказом Колісника, вона нагадує собою відьму, лякає дівчину своєю загадковістю, впливом на людей. З радістю згадувала Оришка давні кріпацькі часи, без співчуття розповідала Христі про панські "жарти" над кріпаками, вважала, що тоді люди були об'єднані і навіть більш захищені. Сама Оришка зуміла успішно пристосуватись до потреб Колісника і допомагала йому вирішувати різні справи, спілкуватись із селянами. Спостережлива і розумна, Оришка ще задовго до катастрофи напророкувала Христі велике горе, ніби психологічно запрограмувала його для дівчини.

Дуже непривабливим у творі є образ Пистини Іванівни – дружини Рубця, міської пані, що стала втіленням невгамовної, розбещеної жінки, матері кількох дітей, яка зраджує чоловіка з коханцем-квартирантом і чий інтереси не виходять за межі гостювання, чаювання, прогулянок, фліртів, плетіння гачком тощо. Легковажна і привітна до гостей, вона вимоглива і вередлива у ставленні до найминок Христі і Марії, нав'язлива і нахабна у стосунках із Проценком, до якого сама приходиться уночі на зустріч. Із ревності вона виганяє Христю на вулицю, довідавшись про її кохання до квартиранта.

Поширеним у суспільстві психологічним типом є тип Одарки Здорихи – зовні привітної, чемної господині, яка турбується про померлу Пріську, але впадає у вічі те, що її начебто добрі і безкорисливі вчинки насправді коштують Христі її спадщини. Саме Здори відібрали у сироти батьківську хату за те, що власним коштом поховали сусідку, саме Одарка намагається використати власне знайомство із Христею як коханкою Колісника, аби допомогти чоловікові в його черговій обгороді.

Певну роль у житті Христі відіграла її землячка Марина – жвава, смілива дівчина, якій вдалось вийти у місті заміж за панича Довбню, що, однак, не змінило її безвідповідального способу життя та падіння до рівня вуличної повії. Єдиного чоловіка, який справді кохав Марину, вона потягла за собою у прірву, адже місто зіпсувало її, прищепивши постійне бажання розважатись, святкувати, не обмежувати себе жодними обов'язками.

Інші героїні роману (Горпина, Хівря та інші) теж певною мірою є символічними постатями, типовими образами, які втілюють людську байдужість, заздрість, егоїзм, відсутність співчуття і милосердя, перевагу особистої вигоди перед справедливістю тощо

Отже, всі жіночі образи роману "Повія" є типовими і символічними, адже героїні твору були своєрідним продуктом суспільно-політичних і морально-етичних обставин, які впливали на їхні людські якості і мотивували їхню поведінку. Дії і вчинки жінок-персонажів роману зумовлені обставинами їхнього сільського чи міського побуту, ними переважно керують бажання бути щасливими, проте поняття щастя і засоби його досягнення залежать від виховання і зовнішніх впливів. Кожна із героїнь залишає у житті Христі особливий слід, який можна порівняти зі шрамом на її чистій душі, адже стосунки з кожною жінкою були певним уроком, застереженням, попередженням, нагадуванням, до яких, на жаль, дівчина не завжди дослухалась через легковажність, наївність, брак досвіду, упевненість у тому, що саме з нею найгіршого статись не може. Прикметно, що у психологічному та морально-етичному плані жодна героїня роману не сприймається як цілісно позитивний персонаж, адже всі вони наділені типовими рисами людини як соціальної істоти – прагненням до задоволення особистих потреб, самовпевненістю, егоїзмом, духом суперництва, заздрістю, байдужим ставленням до чужої біди, пасивним співчуттям, навіть зловтіхою, готовністю маніпулювати іншими для досягнення власних цілей.

ОСВІТА ЯК ОБ'ЄКТ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІЖЕНЬ

Ірина Серебрянська,
к. ф. н., доцент, СумДУ

Стаття присвячена вивченню лінгвістичних підходів до аналізу феномену освіти та способів його вербалізації.

Ключові слова: *освіта, концепт, поняття.*

EDUCATION AS AN OBJECT OF LINGUISTIC STUDIES

Irina Serebrianska,
associate professor, Sumy State University